

BARCELONA SÜRECİNDE AB-İSRAİL İLİŞKİLERİ

Arş. Gör. Ekrem Yaşar AKÇAY¹

Öz

II. Dünya Savaşı sonrasında, 1951’de imzalanan Paris Antlaşması ile kurulan AKÇT ve 1957’de imzalanan Roma Antlaşmaları ile ortaya çıkan AET ile temeli atılan Avrupa Birliği, dünyanın pek çok bölgesinde faaliyet göstermeye çalışmaktadır. Bu bölgelerden birisi de Ortadoğu’dur. Avrupa Birliği’nin Ortadoğu’daki bu faaliyetleri 1960’larda başlamaktadır.

Bölge ülkeleriyle başlayan diyalog, 1972’de yapılan Global Akdeniz Politikası ile somutlaşmış ve 1990’da yapılan Yenilenmiş Akdeniz Politikası ve 1995’te yapılan Barcelona Süreci ya da Avrupa Akdeniz Ortaklığı ile gelişmiştir. Bu diyalog içinde ekonomik, siyasi ve kültürel olarak Avrupa’ya yakın olan hatta birçok Avrupa ülkesinden daha gelişmiş olan İsrail daha önemli olmuştur. Bu diyalog ile birlikte Ortadoğu Barış Süreci’nin gelişeceği düşünülmüştür.

Anahtar Kavramlar: Avrupa Birliği, İsrail, Barcelona Süreci, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı, Ortadoğu.

EU-ISRAEL RELATIONSHIPS ON THE BARCELONA PROCESS

Abstract

After Second World War, EU which has been founded with ECSC that has been founded with Paris Treaty in 1951 and EEC that has been founded with Roma Treaties in 1957, tried to actived in many regions of the world. One of these regions is The Middle East. Theses activities of EU in the Middle East began in 1960’s.

Dialogue that began with region countries concreted with Global Mediterranean Policy that has signed in 1972 and improved with Renewed Mediterranean Policy that has signed in 1990 and with the Barcelona Process or Euro-Med. that has signed in 1995. In this dialogue, Israel that is close to many European countries or more development than many European countries economically, politically and culturally. Within this dialogue, it is thought that Middle East Peace Process will improve.

Key Words: European Union, Israel, Barcelona Process, Euro-Med, The Middle East.

¹ Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Araştırma Görevlisi,
ey_akcay@hotmail.com

Giriş

Avrupa'nın Akdeniz ile olan bağlantısı, antik çağ döneminde yaşandığı varsayılan bir mitolojik hikayeye dayandırılacak kadar eskidir. Buna göre, Tanrı Zeus, Fenike Kralı Agenor'un Europa adındaki kızına aşık olur, onu Girit'e kaçıtır ve onunla evlenir. Hikayeye göre, Girit'in batısında kalan yerler de Europa adını alır (Çakmak, 2007: 5). Bu hikaye göz önüne alındığında, Avrupa'yı Akdeniz'in inşa ettiğini, Akdeniz kıyılarındaki insanların Batı medeniyetinin tohumlarını attığını söylemek yanlış olmayacaktır (Özveren, 2006: 16).

Avrupa ve Akdeniz arasında başlayan bu kaynaşma, Haçlı Seferleri'nin etkisi, 17. yüzyılda Kuzey Avrupalı tüccarların Akdeniz kıyılarında ticareti artırmaları, 19. yüzyılda Napolyon'un Mısır seferinde Akdeniz yolunu kullanması ve Akdeniz'in Hindistan yolundaki stratejik konumunun ortaya çıkmasıyla daha da ileri bir boyuta ulaşmıştır (Özveren, 2006: 17).

Sanayi Devrimi ile birlikte, Avrupa-Akdeniz ticari ilişkileri sömürgecilikle Avrupa lehine bir gelişme göstermiştir. Yani Avrupa-Akdeniz arasında başlayan ilişkiler, coğrafi faktör, ticaret yolları ve enerji kaynaklarının güzergahı olması nedeniyle kaçınılmaz olarak devam etmiştir. Zira Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ile düşünülen şey bu olacaktır (Özveren, 2006: 17).

Tarihsel gelişimi de dikkate alınmakla birlikte 1957 yılında 6 ülke (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda) aralarında Gümrük Birliği temelinde şekillenen AET'yi (Avrupa Ekonomik Topluluğu) kurmuşlardır (Palabıyık ve Yıldız, 2007: 9-10). Böylece Gümrük Birliği oluşturan ülkeler, üçüncü ülkelere karşı ortak ticaret politikası izlemişlerdir. Zaten ekonomik anlamda son aşamalardan biri olarak Tek Pazar oluşturulmuş, üretim faktörleri, sermaye, emek ve teknolojinin serbest dolaşımını sağlamışlardır (Palabıyık ve Yıldız, 2007: 9-10).

Topluluk 1961'den itibaren, Akdeniz ülkelerinin sömürgeci kurutulup bağımsız olmaya başlamalarıyla birlikte, onlarla ilişki anlaşmalar yapmaya başlamıştır. Aslında topluluğun bu düşüncesini 1957 Roma Antlaşmaları'ndaki niyet bildirisine kadar götürmek mümkündür (Bin, 1997: 1). Ancak topluluk, Akdeniz ülkelerinin bağımsız olmalarını beklemiştir. Bu ikili anlaşmalar çerçevesinde Fas, Tunus, Libya ile özel anlaşmalar yapılması taahhüt edilmiştir (Bin, 1997: 1).

Tabii ki AET, Akdenizli ülkelerle işbirliği planlarken farklı araçlar kullanmıştır. Yani AET, Afrikalı, Avrupalı ve Ortadoğulu Akdeniz ülkelerine farklı anlaşmalar sunmuştur. Mesela, AET 1961’de Yunanistan’la, 1963’te Türkiye ile 1970’te Malta ile ortaklık anlaşması imzalarken 1964’te İsrail ve Ürdün ile işbirliği anlaşmaları yapmıştır (Dura, 1997: 17-40). Aslında burada AET, Akdeniz Politikası’nda ortak bir sitem yürütemediği gibi bu anlaşmalar, Akdeniz ülkelerinden yapılan tarım ürünlerinin ithalatına sınırlar getirdiğinden Akdeniz ülkelerini dezavantajlı duruma sokmuştur (Aksu, 2007: 8).

AET, yapılan bu ikili anlaşmalar çerçevesinde Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerinde yeni bir politikanın izlenmesine yol açmış ve bu da Global Akdeniz Politikasıyla somut hale gelmiştir (Bıyıklı, 2006: 57).

Global Akdeniz Politikası 1972’de Paris Zirvesi’nde kabul edilen bir yapıdır. Buna göre, AET ve Akdeniz ülkeleri arasındaki ticari ve mali ilişkilerin pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu politika, Akdeniz ülkelerine AET pazarında tüccar ayrıcalıklarının tanınması, teknik ve mali yardımların sağlanması konusunda AET girişimlerini kapsamaktadır (Bıyıklı, 2006: 58). Başlangıçta Topluluk, Global Akdeniz Politikası’nı 1973’te yürürlüğe koymak istemişse de başarılı olamamıştır. Bunun nedeni, 1973’teki Arap-İsrail Savaşı, sonrasında yaşanan petrol ambargosu ve bu ambargodan en çok zarar gören kesimin Araplar olması nedeniyle Topluluk ve Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerin gerginleşmesidir (Kurtbağ, 2003: 77). Bu sebeplerden ötürü, Topluluk ile Akdeniz ülkeleri arasında imzalanması planlanan antlaşmalara ilişkin müzakerelere 1974 yazına kadar başlanamamıştır.

Bunun dışında, 1973 yılında Topluluğun İrlanda, Danimarka ve İngiltere’yi üye olarak kabul etmesi de süreci olumsuz yönde etkilemiştir. İngiltere gibi kuzey ülkeleri, Akdeniz ülkeleri ile yapılan antlaşmalarla tüketicilerinin ucuz tarımsal ürünlerine ulaşmasının mümkün olmasından dolayı süreci desteklerken, İtalya ve Fransa gibi ülkeler ise, Global Akdeniz Politikası ile benzer maddeleri üreten Akdeniz ülkelerinin rekabetinden çekinmektedirler (Kurtbağ, 2003: 77). Bu sebeplerden ötürü AB Konseyi, 1974 yılında Global Akdeniz Politikası’nın Akdeniz ülkeleriyle bölgesel nitelikte tek bir anlaşma yapma hedefinden vazgeçtiğini açıklamış ve ikili antlaşmalar yapma yolunu tercih ederek 1977 yılında Mısır, Suriye, Lübnan, Ürdün ile tercihli ticaret antlaşması yapmıştır (Kurtbağ, 2003: 77).

1990 yılına kadar uygulanan Global Akdeniz Politikası, Akdenizli ülkelerle olan siyasi ve güvenlik alanındaki birliğini kapsamadığı için AET, bu konuya da çözüm bulmak amacıyla

revizyona gitmiştir. Çünkü 1980’li yıllarda AET’nin İspanya ve Portekiz ile yaşadığı derinleşme ve genişleme, ilerleyen dönemlerde Komünist bloğun dağılması, Güney Akdeniz’deki pek çok ülkede krizlerin patlak vermesi, ilişkilere yeni bir ivme kazandırılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Paydak, 1999: 269). Bunu sağlamak için de Yenilenmiş Akdeniz Politikası hayata geçirilmiştir.

Yenilenmiş Akdeniz Politikası, Soğuk Savaş sonrasında AB’nin ABD’den daha bağımsız politikalar izleme arzusuyla oluşturulmuştur (Aksu, 2007: 10). Bu politikada, Akdeniz bölgesinin, topluluğun güvenliği için ekonomik ve sosyal gelişimine vurgu yapılmış ve ikili ilişkilerden çok AT-Akdeniz ülkeleri arasında yatay bir ilişki kurulması düşünülmüştür (Balkır, 2007: 13-15; T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2002: 70). Bunun yanında, ilişkilerin, işbirliğinin enerji, ulaşım, insan hakları, çevre sorunları ve telekomünikasyon gibi alanlara da yayılması önerilmiştir (Çeşmecioğlu, 2003: 18-19; Kahraman, 2008: 1731-1742).

Ancak Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve 1991’de imzalanan Maastricht Antlaşması (AB Antlaşması) ile isim ve yapı olarak değişim geçiren topluluğun Akdeniz ülkeleriyle olan ilişkileri de değişmeye ve gelişmeye devam etmiştir (Akçay, Argun ve Akman, 2011: 117-131). Maastricht Antlaşması ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’nı da oluşturmaya başlayan AB, Akdeniz ülkelerinin stratejik önemine vurgu yapmış ve bölgede güçlü bir barış ve istikrar alanı oluşturulması gerektiğini bildirmiştir (Aksu, 2007: 11).

AB, güvenlik ve sosyal istikrar bakımından coğrafi bağlarla bağlı olduğu Akdeniz bölgesinde yasa dışı göçü durdurmak, Batı çıkarlarını tehdit edecek hükümetlerin Akdenizli ülkelerde güçlenmesini önlemek ve dışarıdan müdahale gerektirecek iç çatışmaların Akdeniz bölgesine sıçramasına mani olmak için 1995’te Barselona’da Avrupa-Akdeniz Ortaklığı’nı kuran Barselona Deklarasyonu’nu kabul etmiştir (Balkır, 2007: 15).

Bu anlamda çalışmamız Barselona Sürecini ve bu süreç içinde, AB’nin Ortadoğu ve belki de dünya için önemli bir devlet olan İsrail ile olan ilişkisi ele alınacak daha sonra da Barselona Süreci’ne ilişkin genel bir değerlendirmeden oluşmaktadır. Çalışmamız, sonuç ve kaynakça ile son bulacaktır.

I. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ve Barselona Süreci

Barselona Süreci’ne giden yolun ilk izlerini 1992 yılında Lizbon’da yapılan Avrupa Zirvesi’nde görmek mümkündür. Bu zirvede Mağrib ülkeleriyle Serbest Ticaret Bölgesi

kurulması kararlaştırılmış ancak Cezayir'deki iç savaş ve Libya'ya uygulanan yaptırımlar nedeniyle başarıya ulaşamamıştır (Uzun, <http://www.anadolu.edu.tr>, 2011).

Haziran 1994'te Korfu'da toplanan Avrupa Zirvesi'nde Komisyondan Essen'de görüşülecek olan AB'nin Akdeniz Politikasıyla ilgili genel değerlendirmelerin yapılmasını istemiştir (Güler, <http://www.izto.org.tr>, 2011).

26-27 Haziran 1995'te Fransa'nın Cenevre şehrinde, AB ve Akdeniz ülkeleri arasında işbirliği ve ortaklığı sağlama kararı alınmıştır (Dündar, 2007: 110; Denk, 1999, 195-206; Ağca, 2006: 157-173). AB-Akdeniz ülkeleri arasında, belki de çığır açan bir gelişmeye yol açan Barselona Deklarasyonu, İsrail dahil on iki Akdeniz ülkesi (Cezayir, Kıbrıs, Mısır, Ürdün, Lübnan, Malta, Fas, Suriye, Tunus, Türkiye, Filistin) ile on beş AB üyesi arasında 27-28 Kasım 1995'te, İspanya'nın Barselona şehrinde imzalanmıştır (Calleya, 2009: 49-70; Martin, Byrne and Poulsen, 2004: 307-318).

Konferansa katılan taraflar, gelecekteki ilişkilerini dayanışmaya dayalı bir işbirliği içinde sürdürme ve ortaklık nedeniyle çok taraflı ve sürekli ilişkiler yürütme kararı almışlardır. Bu işbirliği, daha önce yapılmış ikili ilişkileri tamamlayıcı nitelikte olacak ve önceden barış, güvenlik, kalkınma için yapılan faaliyetlerin yerini de almayacaktı (Aksu, 2007: 12; Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011).

Akdeniz Bölgesi'nde diyalog, değişim ve işbirliğini sağlayacak Barselona Süreci iki belgeden oluşmaktadır. Birinci belge Barselona Bildirgesidir. İkinci Belge ise Çalışma Programıdır(Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011). Barselona Bildirgesi ile Avrupa-Akdeniz İlişkileri üç sütuna oturtulmuştur (Ekşi, <http://www.tasam.org>, 2011; Biçer, 2003: 397-418). Birincisi ortak barış ve işbirliği oluşturulması amacıyla siyasal ve güvenlik alanlarında ortaklık, ikincisi ekonomik refah bölgesi oluşturmak amacıyla ekonomik ve mali ortaklık, üçüncüsü de insan kaynakları, kültürleri ve ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla sosyal, güvenlik ve insani boyutlarda ortaklıktır (Del Sarto, 2003: 27-58; Liotta, 2001: 33-61; Montanari, 2007: 1011-1040). Çalışma Programı ile de, Barselona Bildirgesi'ndeki hedeflerin yerine getirilmesi için gerekli planlamayı kapsamaktadır(Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011).

Bununla birlikte, bu deklarasyon ile ortaklığın temel hedeflerinden biri olarak 2010 yılına kadar Akdeniz bölgesinde bir serbest ticaret bölgesinin oluşturulması düşünülmüştür (Harpaz, 2008: 391-418). Bu amaçla ikili ve bölgesel nitelikte proje ve programların MEDA

(Mediterranean Economic Development Area) kapsamında desteklenmesi kararı alınmıştır (T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2007: 84; Arık, 2010: 46).

Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Parlamentosuna sunulmak üzere 19 Şubat 1997’te kabul ettiği bir bildiriye, Barcelona Süreci ile temelleri atılan Avrupa-Akdeniz Ortaklığı’nın on beş ayını değerlendirerek 15-16 Nisan 1997’de Malta’da yapılan İkinci Avrupa-Akdeniz Dışişleri Bakanları Konferansı için önemli ilkeler kabul etmiştir (Başak, 2008: 83-84; Berber, 2009: 63).

Nisan ayında tartışılan bu konular, 17 Haziran 1997’de yapılan Amsterdam Zirvesi’nde oldukça olumlu karşılanmış ve ortaklığı geliştirmek amacıyla Serbest Ticaret Alanı oluşturma yönündeki ilerlemeyi de uygun bulmuştur (Aksu, 2007: 15).

15-16 Nisan 1999’da Stuttgart’ta yapılan Üçüncü Avrupa-Akdeniz Konferansı’nda, bölge içi işbirliğine ve diğer sürdürülen faaliyetlere sivil toplum örgütlerinin katılımını genişletmek için Barcelona Konferansı’nda üç başlık altında toplanan işbirliği alanlarına yeni bir ivme kazandırılması kararı alınmış ve 15-16 Kasım 2000’de Marsilya’da yapılan Dördüncü Avrupa-Akdeniz Dışişleri Bakanları Konferansı’nda bu alanlar tartışılmıştır (Karluk, 2003: 268-269; Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011).

A. Siyasi Diyalog ve Güvenlik

Konferansa katılan ülkeler, Akdeniz bölgesinde barış, güvenlik ve istikrarın benimsenmesi için güçlü ve düzenli bir siyasi diyalogun sürdürülmesi gerektiği ve şu kararlara uymayı kabul etmişlerdir:

- Birleşmiş Milletler Şartı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve diğer bölgesel ve uluslararası antlaşmalara bağlı kalma
- Birbirlerinin siyasal, ekonomik, adli, sosyo-kültürel sistemlerinin, hukuk devleti niteliklerinin ve demokrasilerinin gelişmesine katkı sağlamak
- İnsan hakları ve temel özgürlüklere bağlı kalma ve bunların meşruluğunun sağlanmasına yardım etmek
- Diyalog yoluyla, insan hakları, özgürlükler, yabancı düşmanlığı gibi konularda bilgi akışını sağlama
- Toplumda çeşitlilik ve çoğulculuğu sağlayarak ırkçılığa engel olma
- Birbirlerinin egemenlik haklarına saygı gösterme

- Birleşmiş Millet Şartı ve Uluslararası Hukuk'un toprak bütünlüğü kurallarına uygun olarak halkların kendi kendilerini yönetmelerine ve kanun önünde eşitliklerine saygı gösterme
- Anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmek ve birbirlerinin toprak bütünlüğüne karşı güç ve tehdit kullanmama
- Terörizmi önleme, mücadele etme ve işbirliği yapma
- Organize suçların ve uyuşturucu kaçakçılığının artıp çeşitlenmesini önleme
- Ortadoğu'yu toplu imha silahlarından arındırarak gerekli önlemleri almak
- Meşru müdafanın gerektirdiği askeri kapasitenin üstünde silah kullanmama
- İyi komşuluk ilişkilerinin zedelenmemesini kararlaştırıp, bu amaçlara yönelik Avrupa-Akdeniz Paktı oluşturmayı kabul etmişlerdir (Karluk, 2003: 269-270).

Bununla birlikte, sürece dahil olan devletler, ortak bir refah bölgesi oluşturmak için, dengeli ve sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı amaçlamışlardır. Borç sorunu gibi bazı sorunların üstesinden gelmek için belli başlı bazı hedefler belirlemişlerdir. Bunlardan birincisi Serbest Ticaret Bölgesi kurulmasıdır. Buna göre katılımcılar, 2010 yılına kadar Dünya Ticaret Örgütü kuralları çerçevesinde kademeli olarak kurulacak ve ticaretin önemli bir bölümünü kapsayacak bir serbest bölge oluşturacaklardır (<http://www.dtm.gov.tr>, 2011). Bu bölgede şu hedefleri gerçekleştireceklerini düşünmüşlerdir:

- Mamul ürünlerin ticaretinde uygulanan her türlü engeli, ortaklar arasında yapılacak görüşmelerle kademeli olarak kaldırmak
- Geleneksel ticaret hareketleri ve GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) çerçevesinde yapılan görüşmelerde varılan sonuçlara uyularak tarım ürünleri ticaretini, taraflar arasındaki pazarlara tercihli ve karşılıklı olarak serbestleştirmek
- Yerleşim hakkını da kapsamak üzere hizmetlerin serbest dolaşımını GATs (General Agreement on Trade in Services) kuralları uyarınca kademeli olarak sağlamaktır (Karluk, 2003: 270).

B. Ekonomik ve Mali Konular

Tartışılan konuların ikincisi olan Ekonomik İşbirliği ve Diyalog'u hususunda şu konularda karara varmışlardır:

- Ekonomik kalkınmanın, yatırımın temelini oluşturan yurt içi tasarrufun ve yabancı yatırımcıların desteklenmesi ve yatırımcılara yönelik engellerin kaldırılması

- Ticareti kendi aralarında geliştirmek için gönüllülük esasına dayalı bölgesel işbirliğinin serbest ticaret bölgesi kurulmasına katkı sağlayacağı
- Uygun yasal ortam sağlanarak işletmelerin anlaşma yapmalarını, sanayi modernizasyonunu sağlayabilmelerini desteklemek ve KOBİ'lere yönelik teknik destek programını uygulamak
- Enerji sektörünün Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'ndaki biçimlendirici rolünün kabul edilip işbirliğinin genişletilerek enerji politikası hususunda derinleşme ve genişlemeyi sağlamak
- Tarımı modernize edip yeniden yapılandırarak kırsal kesimin gelişmesini sağlamaktır (<http://ec.europa.eu>, 2011).

Mali İşbirliği hususunda ise Taraflar Serbest Ticaret Bölgesi'nin sağlanmasıyla Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın geliştireceğine, rekabetin sağlanacağına ve bunu sağlayacak mali yardımın da artacağına vurgu yapmışlardır (Uzun, <http://www.anadolu.edu.tr>, 2011; Chevallier and Freudenberg, 2001: 72).

Bunları sağlamak için AB, kendi bünyesinden MEDA Programı kapsamında mali yardım yapmakta, Avrupa Yatırım Bankası da kredi tesisinde bulunmaktadır. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın temel mali aracı olan MEDA Programları (MEDA I, MEDA II), AB üyesi olmayan Akdeniz ülkelerine sosyal ve ekonomik reformlarına yönelik çalışmalarında katkı sağlamaktadır (<http://ec.europa.eu>, 2011; Uzun, <http://www.anadolu.edu.tr>, 2011).

Avrupa Birliği Komisyonu, 20 Ekim 1999'da 2010 yılına kadar Avrupa-Akdeniz Serbest ticaret Bölgesi'nin kurulması için MEDA tüzüğüne yönelik tasarıyı kabul etmiştir. MEDA II olarak bilinen bu tasarı, tüzüğü tamamlayıcı nitelikte değişiklikler getirmiştir. Bu çerçevede karar-alma sürecinin PHARE (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring Their Economies) ve TACİS (Technical Aid to the Commonwealth of Independent States) programlarında ilgili süresine uyumlu olması önerilmiş, karar-alma sürecinin kolaylaştırılıp kısaltılmasının programı daha da geliştireceği düşünülmüştür (Karluk, 2003: 270, Özgür, <http://www.idec.gr>, 2011).

1995-1999 yıllarını kapsayan MEDA I için AB bütçesi 4685 Milyon Euro ayırmış, bunun 3435 Milyon Euro'sunu ikili ortaklık projesine kalanını ise bölgesel işbirliği için kullanmaya hazırlamıştır (Karluk, 2003: 274-275).

2000-2006 yıllarını kapsayan MEDA II içinde ise AB 5350 Milyon Euro ayırmıştır. Bu fonlarla barış ve kararlılık sağlanıp serbest ticaret alanı oluşturulabileceği düşünülmüş, ayrıca

çevre, enerji, kaçak göç, sanayi alanında işbirliği, iletişim gibi konularda işbirliği yapılacağı planlanmıştır (Dersan, 2006: 49).

C. Sosyal, Kültürel ve İnsani Konular

Sosyal Kültürel ve İnsani Konularda ise, konferansa katılanlar, Akdeniz kültür ve uygarlığının bilinmesi, kültürlerarası diyalogun sağlanması, insani, bilimsel ve teknolojik gelişmeler sağlanıp insanlar arasındaki yakınlaşmanın ve karşılıklı anlayışın güçlendirilmesini vurgulamış ve şu ilkeleri gerçekleştirme kararını almışlardır:

- Kültür ve dinler arasındaki karşılıklı diyalogun sağlanması için medyanın önemli bir rol oynayacağı
- Nüfus artışının ekonomik kalkınmayı sağlayacak programları önlediği
- Göçün taraflar arasındaki ilişkileri etkilediği ve göçün önlenmesi için gerekli işbirliğinin yapılması gerektiği
- Terörizmle daha aktif mücadele etmek için işbirliğini sağlamak ve uyuşturucu kaçakçılığı, uluslararası suçlar ve rüşvetle mücadele için gerekli önlemleri almanın gerekli olduğu
- Irkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi hareketlere karşı kararlı mücadele etmek ve işbirliğinin önemli olduğudur (Efegil ve Musaoğlu, 2008: 165-174; Schafer, 2007: 333-352).

Barselona Süreci'ne taraf ülkeler, belirlenen bu hedeflerin uygulanması için bir çalışma programı yapmış ve uygulamaları denetlemek için “*Barselona Süreci Avrupa-Akdeniz Komitesi*” oluşturulması kararını almışlardır (Dersan, 2006: 51). Buna göre, AB Troika üyeleri ve her Akdeniz ülkesinden bir temsilcinin katılımıyla oluşan komite, düzenli aralıklarla toplanacaktır. Bu toplantılar, Dışişleri Bakanları toplantısı için bir ön hazırlık niteliği taşıyacak ve Barselona Süreci'nin gelişimini ve programın işleyişini denetleyecektir (Karluk, 2003: 272-273). Ayrıca, bu komitenin yanında AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi ile AB üyesi olan ve olmayan Akdeniz ülkelerinin Ekonomik ve Sosyal Konseyleri, Barselona Konferansında desteklenen işbirliğinin izlenmesiyle görevli bir Çalışma Grubu oluşturmuşlardır (Dersan, 2006: 51-53). Komite ve dönüşümlü olarak iki milli Konsey'den oluşacak Grup, ilgili kuruluşlarla teması sağlamak, yıllık bir zirve oluşturmak ve çalışmalarını koordinasyonla görevlendirilmiştir (Karluk, 2003: 273).

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın beşinci yıl dönümünde Avrupa Komisyonu, Barselona Antlaşması'nda atılan adım ve konulan hedeflere ne kadar ulaşıldığını belirlemek için 6 Eylül

2000’de bir bildiri yayınlamıştır. Bildiri’de AB’nin Doğu ve Güney Akdeniz’deki ülkelerle ilişkileri güçlendirmesi için alınması gereken önlemler yer almış ve bu beş yıllık sürede AB ile Akdeniz ülkeleri arasında bir işbirliğinin yakalandığı görülmüştür (Karluk, 2003: 275).

Fakat söz konusu hedeflere ulaşmaya çalışırken Ortadoğu Barış Süreci’ndeki zorluklar gibi sorunlarla da karşılaşmıştır. Ayrıca bazı Akdeniz ülkelerinin ekonomik geçiş sürecinde gerekli reformları yapmakta çekingen davranması nedeniyle bu ülkeler, ortaklığın yükümlülüğünü tam olarak yakalayamamıştır. Bu yüzden başlangıçta hedeflenen ticaret çok yol alamamıştır (Karluk, 2003: 275). Bunun için Ortaklık Antlaşmalarının Hızlandırılması, Ticareti Teşvik Etmek İçin Yeni Önlemlerin Geliştirilmesi, MEDA Programı Altında İşbirliği, İnsan Hakları, Ortaklığın Bilinçlerde Yükseltilmesi İçin Bir Program Geliştirilmesi ve Siyasi ve Güvenlik Konularında İşbirliğine İlişkin Taahhütlerin Yenilenmesi konularında çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (<http://www.ikv.org.tr>, 2011).

ABD’de 11 Eylül 2001 yılında gerçekleşen terör saldırıları, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı açısından da bazı uyarılara neden olmuştur. Saldırıları sonrası oluşan koşullar, iki mesele üzerine odaklanan bir ortaklığa ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Bunlardan birincisi, önleyici ve çok taraflı güvenlik stratejisi oluşturmak, ikincisi ise, Güney Akdeniz ülkeleri ile ilişkileri derinleştirmektir (Sicim, 2006: 49; Pace, 2004:292-309). Bu anlamda İsrail ve diğer bölge ülkeleriyle terörizmi önlemek için ilişkiler aynı düzeyde devam etmiştir (Pace, Stavridis and Xenakis, 2004: 75-92).

Bu gelişmelerle birlikte İspanya’nın dönem başkanı olduğu sırada ilişkilere yeni bir ivme kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu anlamda 22-23 Nisan 2002’de Valencia’da yapılan Beşinci Avrupa-Akdeniz Konferansı’nda “*Valencia Eylem Planı*” kabul edilmiştir. Plan kapsamında siyasi ve güvenlik alanlarında bir ilerleme kaydedilemese de ekonomik konularda Avrupa Yatırım Bankası’ndan Akdeniz ülkelerine sağlanan kredilerin artırılması kabul edilmiştir (Kurtbağ, 2003: 86-87).

Avrupa Komisyonu, 11 Mart 2003’te “*Daha Geniş Bir Avrupa-Komşuluk: Doğu ve Güney Komşularımızla İlişkilerimiz İçin Yeni Çerçeve*” isimli bir bildiri yayınlamış ve AB’nin komşularıyla ilişkilerini daha fazla geliştirmesi gerektiği ve AB’nin çatışma önleyici bir sorumluluk alması gerektiğini vurgulamıştır (Hatipoğlu, 2005: 95-108). 12 Mayıs 2004’te de politikanın temel metni sayılabilecek “*Avrupa Komşuluk Politikası Strateji Belgesi*” kabul edilmiştir (Gezer, <http://www.izto.org.tr>, 2011).

Barselona Süreci'nin 10. yılında 27-28 Kasım 2005 tarihinde, İngiltere Başbakanı Tony Blair başkanlığında, Barselona'da toplanan AB ülkeleri ile Akdeniz ortaklarının arasındaki zirve toplantısı yapılmıştır. Zirve, hükümet başkanları düzeyinde olduğu için ayrı bir öneme sahiptir. Ancak toplantıya sadece Türkiye ve Filistin hükümet başkanları gelmiş diğer ülkeler alt düzeyde heyetlerle temsil edilmiştir. Bu nedenle zirve, AB ve Akdeniz ortakları arasında yeni bir dönemi başlatmaktan uzak olduğu için büyük hayal kırıklığı yararmıştır (Baylas, <http://www.bbc.co.uk>, 2011).

AB'nin 1990'larda attığı büyük adımlara, geliştirdiği politikalara, tek başına kendi kimliğini kazanmaya çalışmasına ve bunu başarmasına rağmen, AB'nin Akdeniz Politikası ya da özel anlamda Barselona Süreci istenilen sonuca ulaşılmamıştır. Çünkü, 2010'a kadar Serbest Ticaret Bölgesi oluşturulması düşünülse de hayata geçirilememiş, planlanan maddi yardımların çok küçük bir kısmı gerçekleştirilebilmiş, Cezayir ve Filistin gibi yerlerde kargaşa devam etmiş, göç ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi temel önemli sorunlara çözüm bulunamamış hatta sorunlar, kimi zaman artarak devam etmiştir(Güler, <http://www.izto.org.tr>, 2011).

Bütün bunlara ilave olarak, Kuzey, Güney ve Doğu Akdeniz ülkeleri arasındaki farklılık AB-Akdeniz ilişkilerinde temel sorun olarak kalması da Barselona Süreci'nin olumsuz sonuçlanmasının nedenleri arasında sayabilmek mümkündür. Bugün baktığımızda, Akdeniz kuzeyindeki Avrupa ülkeleri, demokratik sistemlerini evrensel hukuk kuralı çerçevesine koymuş ve ekonomik kalkınma düzeylerini standartların üstüne taşıyabilmiş durumdadır. Buna karşılık, Güney'deki ve Doğu'daki Cezayir, Tunus, Mısır, Suriye gibi pek çok devlet ise otoriter rejimle yönetilmekle birlikte, ekonomik ve sosyal kalkınma düzeyleri de Avrupa standartlarının epey gerisinde kalmıştır(Erhan, 2010: 70-72).

Bu olumsuz sonuç ve yaşanan hayal kırıklığı nedeniyle 2008'de, Fransa Cumhurbaşkanı N. Sarkozy tarafından önce “Akdeniz Birliği” olarak isimlendirilen ve aldığı eleştiriler yüzünden “Akdeniz İçin Birlik” adını taşıyan yeni bir sürece başlanmıştır (Güler, <http://www.izto.org.tr>, 2011).

II. Barselona Süreci Kapsamında İsrail ile İlişkiler

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı fikri, AB ile İsrail arasında ikili antlaşmalar yapılırken ortaya atılmıştır. Başlangıçta, sürece soğuk bakan İsrail, Barselona Süreci'nin başlamasıyla birlikte çok önemli, aktif bir rol oynamıştır (Tovias, 2003: 214-232; Herman, 2006: 371-394). İsrail,

AB üyesi ve AB'ye aday Akdeniz ülkeleri de dahil pek çok ülkeden farklı ve gelişmiş bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. 2004 verilerinde, İsrail'in dünyanın yirmi altıncü ihracat yapan yirmi üçüncü ithalat yapan ülkesi olması bunun en önemli göstergesidir(Escribano, <http://www.uned.es>, 2011). İsrail, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ile sadece coğrafik olarak değil ekonomik, politik ve kültürel açıdan da bölge ülkeleriyle yakınlaşacağını ümit etmiş ve ilişkileri geliştirmek istemiştir (Tovias, 2003: 214-232).

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı açısından AB ile İsrail ilişkileri, Barselona Süreci'nden öncesine gitmektedir. İlişkiler, 1964 yılında yapılan “*Ticari İşbirliği Antlaşmaları*” ile başlamıştır. (Denk, 1999: 195-206; Miller, 2006: 642-664) Bunun sonrasında 1969'da İsrail ve Lübnan ile “*Topluluk Tercihli Ticaret Rejimi Antlaşması*” yapılmış ve yola devam edilmiştir (Karabulut, 2008: 1-18).

Topluluğun İsrail ve diğer ülkelerle ilişkileri benzerlik gösterse de, İsrail ile olan ilişkilerde mali yardım, teknik, ticari ve tarımsal işbirliği konusunda tavizler de görülmektedir. Fakat en büyük farklılık, 1975 yılında yapılan, İsrail ile AB arasında açıkça bir Serbest Ticaret Alanı'nın oluşturulmasından söz eden “*Ticari İşbirliği Antlaşması*” ile ortaya çıkmıştır (Bulut, 2005: 157; Harpaz, 2008: 391-418). Bu antlaşma sonrasında 1977'den itibaren topluluk pazarına sanayi ürünlerini serbestçe sokan İsrail, belirlenen takvime göre 1985'te sanayi gümrüklerini kaldırmıştır (Bulut, 2005: 157).

Bununla birlikte 1989'da İsrail ile Topluluk arasında sanayi ürünlerini kapsayan Serbest Ticaret Alanı oluşturulmuştur (Miller, 2006: 642-664; Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011). Barselona Süreci'nin başladığı 1995 yılında ise Fas, Tunus, İsrail ve AB arasında Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Antlaşması imzalanmıştır (T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2007: 84). Bu antlaşma, İsrail ile AB arasındaki ikili ekonomik ilişkileri yönlendiren temel bir belgedir. 20 Kasım 1995'te imzalanan antlaşmanın ticari konularını içeren kısmı 1996 yılında geri kalan konular ise 1 Haziran 2000'de yürürlüğe girmiştir (<http://www.eu-del.org.il>, 2011; Harpaz, 2008: 391-418).

1995 yılında yapılan antlaşma, 1975 yılında yapılan “*AT-İsrail İşbirliği Antlaşması*”nın yerini almıştır (Del Sarto, 2007: 59-75). Antlaşma ile beraber, ikili ilişkileri sıkılaştırmak ve geliştirmek amacıyla AB-İsrail İşbirliği Konseyi ve AB-İsrail İşbirliği Komisyonu kurulmuştur. Konsey ve Komisyon, ikili ilişkilerle ilgili hemen hemen her konuyu ele almakta ve düzenli aralıklarla toplantılar yapmaktadır (<http://www.eu-del.org.il>, 2011).

Haziran 1997’de ise, “Avrupa-İsrail Diyalogu” başlatılarak, çalışma grupları(mal ve hizmetlerin ve insanların dolaşımı, Gazze Havaalanı ve Limanı, İktisadi ve Mali Konular, İşgücü ve Orta ve Uzun Dönemli Ekonomik İmkanlar) oluşturulmuş ve İsrail ve Filistin arasındaki ekonomik ilişkilerin, kuralların düzenlenmesi amaçlanmıştır. Bu diyalog, Filistin mal ve hizmetlerinin dolaşımı ve Filistinlilerin İsrail’de iş bulmaları imkanı sağlanmış ve Gazze Havaalanı’nda açılması desteklenmiştir(<http://www.consilium.europa.eu>, 2011).

1998 yılında, AB İsrail’den Filistin ile olan ilişkileri normalleştirmesini en azından sınırlamaların kaldırılması konusunda baskı uygulamıştır. AB İsrail’den Filistin’e ihraç edilen malların durdurulmaması hususunda ısrar etmiştir (Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011). Gene aynı içinde İsrail yetkililerinin Brüksel’i ziyareti sırasında, Avrupalı diplomatlar, İsrail’i bu konuda eleştirmiş ve İsrail’de üretilen malların AB’de neden “İsrail Yapımıdır” etiketi altında illegal olarak piyasaya sürüldüğü konusunda bir rapor istemişlerdir(Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011).

1999 yılında, AB’nin Ortadoğu Özel Temsilcisi Miguel Moratinos, AB-İsrail ilişkilerinin gelişmesi için çaba sarf etmiş ve AB Bölgesel Kalkınma Programlarından İsrail’in hariç tutulmaması gerektiğini ifade etmiştir (Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011).

Mayıs 2000’de ise, İsrail ve AB arasında, İsrail laboratuvarları tarafından üretilen tarımsal, kimyasal ve yiyecek maddelerinin AB standartlarında olmasını sağlayacak olan “İyi Laboratuvar Uygulamaları Antlaşması” imzalanmıştır (Tovias, 2003: 220; Herman, 2006: 371-394). Bunun yanında İsrail, gelişmişlik düzeyi diğer bölge ülkelerinden iyi olduğu için MEDA kapsamında çok fazla yardım alamadığından Haziran 2000’de, Avrupa Yatırım Bankası ile bir “Çerçeve Antlaşması” imzalamıştır(Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011).

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı’na hız kazandırmak için Avrupa Komşuluk Politikası’nın tasarlayan AB, İsrail ile ilişkilerde de 2004 Aralık ayında AB-İsrail Eylem Planı’nı kabul etmiştir (Herman, 2006: 371-394; Susan and Charles, <http://www.adalah.org>, 2011). Plan, İsrail’in AB politikaları ve programlarından haberdar olmasını ve politikalarını bu yönde geliştirmesini amaçlamaktadır. Bunun yanında terörle mücadele, silahsızlanma, dinsel ve kültürel konularda diyalogun geliştirilmesi ve taşıma, ticaret, çevre gibi konularda işbirliğini de öngörmektedir (Eskinazi, <http://www.salom.com.tr>, 2011; Martin, 2009: 239-245; Harpaz, 2008: 391-418). Eylem Planı çerçevesinde 2005 Mart ayında Kudüs’te iki alt kurul toplanmış ve politik işbirliği, ortak değerlere bağlılık, demokrasi, insan hakları, endüstri, ticaret, iç

pazar, adalet, araştırma, eğitim, vergilendirme, enerji, taşımacılık gibi konular görüşülmüştür (Eskinazi, <http://www.salom.com.tr>, 2011; <http://www.legalisplatform.net>, 2011; Herman, 2006: 371-394; Del Sarto, 2007: 59-75).

İsrail gerek ekonomik ve ticari gerekse oysal ilişkiler bakımından AB üyesi ülkelerle çok yakın ilişki içerisinde. Zaten AB ile imzalana Serbest Ticaret Antlaşması da bunun önemli bir göstergesidir. Bununla beraber, İsrail gelişmiş ekonomik düzey bakımından Akdeniz ülkeleriyle karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir düzeyde olduğu için MEDA'nın ikili mali işbirliği fonlarından neredeyse hiç faydalanmamaktadır (Çeşmecioğlu, 2003: 105).

AB, İsrail'in başlıca ticari ortağı durumundadır (Hollis, 1994: 118). AB, İsrail'in en fazla ithalat yaptığı ticari ortağı olmanın yanında İsrail için de en büyük ihracat pazarı durumundadır (Harpaz, 2008: 391-418). Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ya da Barselona süreciyle birlikte ilişkilerin daha da geliştiğini söylemek mümkündür. 1998 yılında İsrail ve AB arasındaki ticari ilişkilere bakıldığında, İsrail'in toplam ihracatının %30.9 (7.8 milyar\$), toplam ithalatının ise %48.5 (13.3 milyar \$) olduğu görülmüştür (Lamont, <http://www.iehei.org>, 2011). 2001 yılını verilerine bakıldığında ise, İsrail'in genel ihracatı içinde AB'nin payı %31 iken ithalattaki payı %41 civarındadır (Çeşmecioğlu, 2003: 106-107). AB'nin İsrail'deki yatırımları ise 2000 yılında 775 milyon Euro iken 2001 yılında 236 milyon Euro olmuştur. Bununla birlikte, 2003 yılının ilk dokuz ayında AB'nin İsrail'e toplam ithalatı 6486 milyar\$ iken İsrail'in AB'ye ihracatı 3837 milyar\$ olmuştur (<http://europa.eu.int>, 2011).

Barselona Süreci'nde İsrail-AB ikili ilişkileri ekonomik boyut dışındaki alanlarda da artan biçimde devam etmiştir. 30 Ekim 2003'te İsrail Elektrik Birliği ve Filistin Dağıtım Şirketi arasında elektrik satışlarını düzenlemek ve elektrik satın alımı amacıyla AB himayesinde, İsrail ve Filistin arasında bir antlaşma imzalanmıştır (Karabulut, 2008: 214-232). Bunun yanında İsrail, AT Araştırma ve Teknolojik Gelişme Çerçeve Programı'na katılan Avrupalı olmayan tek ülke olma özelliğine sahiptir (<http://europa.eu.int>, 2011).

Bunların dışında İsrail, üniversitelerinin daha gelişmiş bir network ağıyla donatılması ve daha yüksek bir eğitim kalitesi sağlamak için yeniden yapılanmaları amaç edinen TEMPUS (Projelerine ve üçüncü ülkelere burslu öğrenci kabul eden Erasmus Programına da katılmaktadır (Karabulut, 2008: 214-232).

Tüm bu örneklerde de görüldüğü gibi, Topluluk ve İsrail arasındaki ikili ilişkiler hemen her alana yayılmıştır. Bu anlamda, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın ekonomik ve sosyal boyutunun istendiği şekilde işlediğini, ilerlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bu, siyasi anlamda da aynı başarının sağlandığı anlamına gelmemelidir (Karabulut, 2008: 214-232). Bunun temel sebebi, Arapların, AB'nin bölgede bölgesel sorunlarda daha aktif rol oynamalarını istemeleri ancak AB'nin İsrail ile ilişkilerini tamamen koparmaması ve İsrail'e daha fazla taviz verilmesi, bir anlamda Arapların tabiriyle AB'nin ikili oynamasıdır (Nadal, 2003: 30).

Sonuç

Kendisini geliştirmek, daha fazla atılım yapmak için çaba sarf eden Avrupa Birliği için Akdeniz Hattı oldukça önemli bir yer edinmiştir. Avrupa'nın denizle ayrılmış bir parçası olarak kabul edilen Akdeniz ticari ve ekonomik olduğu kadar Avrupa'nın güvenliği açısından da önemli bir durumdadır. Bu anlamda özellikle 1960'larda Akdeniz ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte, Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ciddi anlamda başlamıştır. Akdeniz havzası sahip olduğu farklı kültürler, siyasi rejimler, ekonomik ve sosyal yapılar ve farklı kalkınmışlık seviyesine sahip devletlerin olması sebebiyle AET'nin birincil dış politikaları arasındaki yerini almıştır.

Global Akdeniz Politikasıyla kendisini gösteren bu eylem Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası ve Barselona Deklarasyonu ile ortaya çıkan Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ile devam etmiştir.

Barselona Süreci öncesi ve sonrasında Akdeniz ülkeleriyle ikili pek çok antlaşma yapılmıştır. Buradaki amaç, Akdeniz ülkelerinin ekonomik, sosyal, kültürel, politik anlamda kalkınmasını ve bölgedeki mevcut sorunların bitirilmesi ve bölge ülkeleri arasında işbirliğini sağlamak olmuştur.

Zaman içinde, değişen uluslararası konjonktür nedeniyle bölge ülkeleri ile ilişkileri daha da sağlam bir zemine taşımak için 2004'te, Barselona Süreci'ni tamamlayıcı bir unsur olarak Avrupa Komşuluk Politikası ortaya çıkmıştır. Avrupa Komşuluk Politikasıyla ekonomik diyalog oluşturmanın yanında politik, sosyal, kültürel diyalogu da oluşturulmak istenmiş böylece diğer bölge ülkeleriyle tam anlamıyla bir entegrasyon sağlanmak istenmiştir.

Barselona Süreci'nin olumsuz sonuçlanmasıyla birlikte 2007'de yeni bir fikir dillendirilmeye başlamıştır. Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin ortaya attığı, başlangıçta

Akdeniz Birliği olarak isimlendirilen fakat daha sonra aldığı eleştiriler nedeniyle Akdeniz İçin Birlik adını alan ve 2008’de başlayan süreç, Global Akdeniz Politikası ve Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası ile temelleri atılan ve Barselona Süreciyle filizlenen bölge ülkeleriyle ilişkileri daha da geliştirip olgunluğa erişmesini sağlamaya yönelik olarak düşünülmüştür. Ancak Barselona Süreci’nin olumsuz sonuçlanması, yeni oluşturulan politika için ancak 2 yıl sonra, gecikmeli olarak toplanılması, hem AB’nin hem de bölge ülkelerinin sürece ve ilişkilere çok da heveslerinin kalmadığını göstermektedir.

Bununla birlikte, bölge ülkeler içinde, diğer ülkelere daha ileri bir gelişmişlik seviyesinde olması, genel olarak Batı özel olarak da AB’ye yakın hatta bazı üye ülkelere üstün seviyede olması ve Batı ile güçlü ilişkileri bulunması nedeniyle İsrail’in bu süreçte önemli bir yeri bulunmaktadır. Başlangıçta sürece yanaşmak istemeyen fakat daha sonra sürecin en önemli aktörlerinden biri olan İsrail, Avrupa Birliği için hem ekonomik, hem sosyal ve kültürel hem de politik anlamda en önemli ortaklarından biri olarak yerini korumaktadır. İsrail’in bu süreçte yer alması, AB-İsrail ilişkileri için önemli olduğu gibi, Ortadoğu Barış Süreci için de önem arz etmektedir. Çünkü, İsrail’in Barselona Süreci’nde yer alması bölge ülkelerinin İsrail ile önemli bir takım ilişkilere girmesine neden olacağından Barış Süreci’ne de olumlu katkısı olacağı düşünülmüştür.

Barselona Süreci öncesi ve sonrasına bakıldığında, AB-İsrail ilişkilerinin hemen her dönemde gelişme eğilimi gösterdiği görülmüştür. Özellikle 2004 yılında Avrupa Komşuluk Politikası sonrası yapılan eylem planı ile ekonomik anlamda ikili ilişkilerde tam bir bütünleşme sağlamak, politik anlamda İsrail’in Batı değerleri ve sistemine adapte olması, terörle mücadelede işbirliği ve bölgede İsrail’in sorunlarını çözmek amaçlanmıştır. Süreç içinde AB-İsrail ilişkileri hemen her konuda gelişmiştir. Bunun yanında İsrail, bölge ülkeleriyle de ekonomik anlamda ilişkileri geliştirmiştir. Bu gelişmenin siyasi anlamda, özellikle Ortadoğu Barış Süreci’ne de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

- Ağca, Fehmi, (2006), “Avrupa-Akdeniz Ortaklığının Avrupa Birliğinin Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkileri”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl 2, Sayı 4, İstanbul.
- Akçay, Ekrem Yaşar, Argun, Çiğdem, Akman, Elvettin, (2011), “AB’nin Tarihsel Gelişimi ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Cilt 3, Sayı 4, Isparta.
- Balkır, Canan, (2007), “Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Mare Nostrum’dan Birarada Yaşamaya”, **Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Mare Nostrum’dan Birarada Yaşamaya**, Canan Balkır (der.), Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Biçer, Savaş, (2003), “AB’nin Akdeniz Politikası ve Barselona Süreci”, **Dünden Bugüne AB**, Beril Dedeoğlu (der.), Boyut Kitabevi, İstanbul.
- Bin, Alberto, (1997), “Mediterranean Diplomacy: Evolution and Prospects”, **Jean Monnet Working Paper**, Cilt 5 No. 0597.
- Bulut, Mehmet Ali, (2005), **Avrupa Topluluğu Nedir?**, 2. Baskı, Ankara: Nüve Yayınları,
- Calleya, Stephen C., (2009), “The Union for The Mediterranean: An Exercise in Region Building”, **Mediterranean Quarterly**, Vol. 20, No. 4.
- Chevallier, Agnes and Freudenberg Michael, (2001), “The Nature of Euro-Mediterranean Trade and Prospects for Regional Integration”, **Towards Arab and Euro-Med Regional Integration**, Sebastian Dessus and Julia Devlin (ed.), OECD, Paris.
- Çakmak, Haydar, (2007), **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**, Ankara: Platin Yayınları.
- Çeşmecioğlu, Senem, (2003), **Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ve Türkiye**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Del Sarto, Raffaella, (2003), “Israel’s Contested Identity and The Mediterranean”, **Mediterranean Politics**, Vol. 8, No. 1.
- Del Sarto, Raffaella, (2007), “Wording and Meanings: EU-Israeli Political Cooperation According to The ENP Action Plan”, **Mediterranean Politics**, Vol. 12, No. 1.
- Denk, Erdem, (1999), “Avrupa-Akdeniz Ortaklığı: Artan Refah ve Kurumsallaşan Bağımlılık”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, Cilt 23, Sayı 219, Ankara.
- Dura, Cihan, (1997) “Avrupa Birliği’nin Üçüncü Ülkelere Ekonomik İlişkileri”, **Hazine Dergisi**, Sayı 8, Ankara.

- Dündar, Esra, (2007), “Avrupa-Akdeniz Ortaklığı’nın Ekonomik ve Mali Boyutu”, **Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Mare Nostrum’dan Birarada Yaşamaya**, Canan Balkır (der.), Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Efegil, Ertan ve Musaoğlu, Nezih, (2008), ”Demokratikleşme Bağlamında Avrupa Birliğinin Ortadoğu Politikası”, **Akademik Ortadoğu Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, Ankara.
- Erhan, Çağrı, (2010), **Türk Dış Politikası’nın Güncel Sorunları**, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Harpaz, Marcia Don, (2008), “Israel’s Trade Relations with The European Union: The Case For Diversification”, **Mediterranean Politics**, Vol. 13. No. 3.
- Hatipoğlu, Esra, (2005), “Yeni Komşuluk Politikasının Avrupa Birliği-Rusya İlişkilerine Etkisi”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Yıl 6, Sayı 23.
- Herman, Lior, (2006), “An Action Plan or A Plan for Action? Israel and European Neighbourhood Policy”, **Mediterranean Politics**, Vol. 11, No. 3.
- Hollis, Rosemary, (1994), “The Politics of Israeli-European Economic Relations”, **Peace In The Middle East The Challenge for Israel**, Efrahim Karsh (ed.), Frank Cass&CO. LTD, Portland..
- Kahraman, Serpil, (2008), “AB-Akdeniz Bölgesel Politikaları ve Türkiye’nin Uyumu”, **Journal of Yasar University**, Cilt 3, Sayı 12, İzmir.
- Karabulut, Bilal, (2008), “Avrupa Birliği İsrail İlişkileri”, **Akademik Bakış**, Cilt 1, Sayı 2, Yaz 2008, Ankara.
- Karlık, Rıdvan, (2003), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 7. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kurtbağ, Ömer, (2003), “Avrupa-Akdeniz Ortaklığı: Barselona Süreci”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 3, No. 1.
- Liotta, P. H., (2001), “Challenging The Future: On Building A Culture of Confidence and Partnership in The Euro-Mediterranean”, **Mediterranean Quarterly**, Vol. 12, No. 4.
- Martin, Ivan, (2009), “EU-Morocco Relations: How Advanced is The Advanced Status?”, **Mediterranean Politics**, Vol. 14, No. 2.
- Martin, Ivan, Byrne, Iain and Poulsen, Marc Schade, (2004), “Economics and Social Rights in The Euro-Mediterranean Partnership: The missing Link?”, **Mediterranean Politics**, Vol. 9, No. 3.
- Miller, Rory, (2006), “Troubled Neighbours: The EU and Israel”, **Israel Affairs**, Vol. 12, No. 4.

- Montanari, Marco, (2007), “The Barcelona Process and Political Economy of Euro-Mediterranean Trade Integration”, **JCMS**, Vol. 45, No. 5.
- Nadal, Miquel, (2003), “The Barcelona Process: Background and Vision”, **Euro-Mediterranean Security and The Barcelona Process**, Bo Huldt, Mats Engman and Elisabeth Davidson (der.), Swedish National College, Sweden.
- Pace, Michelle, (2004), “The Euro-Mediterranean Partnership and Common Mediterranean Strategy? European Union Policy From A Discursive Perspective”, **Geopolitics**, Vol. 9, No. 2.
- Pace, Roderic, Stavridis, Stelios and Xenakis, Dimitris K., (2004), “Parliaments and Civil Society Cooperation in the Euro-Mediterranean Partnership”, **Mediterranean Quarterly**, Vol. 15, No. 1.
- Palabıyık M. Serdar ve Yıldız, Ali, (2007), **Avrupa Birliği**, Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Paydak, Selda, (1999), “Avrupa-Akdeniz Ortaklığı’na Bakış: Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Bütünleşme Süreci ve Türkiye”, **Avrasya Dosyası**, Cilt 5, Sayı 4.
- Schafer, Isabel, (2007), “The Cultural Dimension of the Euro-Mediterranean Partnership: A Critical Review of the First Decade of Intercultural Cooperation”, **History and Antropology**, Vol. 18, No. 3.
- Özveren, Eyüp, (2006), “Zaman İçinde Avrupa, Akdeniz Dünyası ve Antakya Üzerine Düşünceler”, **Akdeniz Dünyası**, Eyüp Özveren, Oktay Uzel, v.d. (der), İletişim Yayınları, İstanbul.
- T.C. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, (2002), **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, 2. Baskı, Ankara: T.C. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, (2007), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 6. Baskı, Ankara: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Yayınları.
- Tovias, Alfres, (2003), “Israeli Policy Perspectives on the Euro-Mediterranean Partnership in the Context of EU Enlargement”, **Mediterranean Politics**, Vol. 8, Issue 2&3, Summer 2003.

Tezler

Aksu, Seda, (2007), **Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın Güvenlik Boyutunda AB'nin**

Uluslararası Aktörlüğünün Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Arık, Erkun, (2010), **Avrupa Birliğinin Ortadoğu Politikası ve Ortadoğu Politikasında**

Türkiye'nin Önemi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Başak, Burak, (2008), **Avrupa Birliğinin Ortadoğu Politikası ve Bölgeye Etkileri**, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

Berber, Seçkin, (2009), **Ortadoğu'nun Demokratikleşmesi Bağlamında Avrupa**

Birliği'nin Komşuluk Politikası, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Bıyıklı, Ahmet, (2006), **Avrupa Birliği'nin Akdeniz ve Ortadoğu Ülkelerine Yönelik**

Demokrasi ve İstikrar Politikası, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Dersan, Duygu, (2006), **Dynamics and Evolution of European Union's Middle East**

Policy, Middle East Technical University, The Graduate School of Social Sciences, Master Thesis, Ankara.

Sicim, A. Murat, (2006), **Avrupa Birliği'nde Akdeniz Politikası ve Türkiye**, Ankara,

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

İnternet Kaynakları

http://ec.europa.eu/comm/external_relations/euromed/free_trade_area.htm, (11.03.2011).

<http://www.ikv.org.tr/pdfs/16Haz2006Zirve-ceviri.pdf>, (11.03.2011).

Gezer, Cansu Nur, "AB Komşuluk Politikası",

[http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-](http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-4D1CF9767A75/15571/KOMSUSU.pdf)

[4D1CF9767A75/15571/KOMSUSU.pdf](http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-4D1CF9767A75/15571/KOMSUSU.pdf), (11.03.2011).

- Baylas, Nevsal, “Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Zirvesi”,
http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2005/11/051128_euomed.shtml, (12.03.2011).
- Ekşi, Muharrem, “AB’nin Güvenlik Stratejisi: Avrupa-Akdeniz Ortaklığı”,
<http://www.tasam.org/File/AB%20AAO%20makale.pdf>, (12.03.2011).
- Uzun, Ertuğrul, “Avrupa Birliğinin Akdeniz Politikası ve Barselona Süreci”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, http://www.anadolu.edu.tr/arastirma/hakemli_dergiler/sosyal_bilimler/pdf/2003-1/sos_bil.1.pdf, (13.03.2011).
- Güler, Narin, “Barselona Süreci&Akdeniz İçin Birlik”,
<http://www.izmir.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-4D1CF9767A75/15819/Barcelona.pdf>, (13.03.2011).
- <http://www.eu-del.org.il/english/content/brochure/8.asp>, (17.03.2011).
- http://europa.eu.int/comm/external_relations/israel/intro/index.htm, (17.03.2011).
- Sezin Eskinazi, “İsrail-Avrupa Birliği İlişkileri”, <http://www.salom.com.tr/news/detail/3120-Israil---Avrupa-Birligi-Iliskileri.aspx>, (17.03.2011).
- “Avrupa Birliği Komşuluk Politikası”,
http://www.legalisplatform.net/ozel_dosyalar/kom%C5%9Fuluk%20politikas%C4%B1.pdf, (17.03.2011).
- Özgür, Didem, “Euro Mediterranean Partnership and Turkey in The Framework of MEDA Programme”, http://www.idec.gr/iier/new/EN/Ozгур_EMP.pdf, (18.03.2011).
- “Barselona Süreci Kapsamında AB-Akdeniz Ticari İlişkileri”,
<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=2367&icerikID=2537&dil=TR>, (03.04.2011).
- Lamont, Alison, “A Decade of European Peace Building Efforts in The Israeli-Palestinian Conflict: 1991-2001”, <http://www.iehei.org/bibliotheque/Lamont.pdf>, (11.05.2011).
- Susan, Rockwell and Charles, Shamas, “Third Annual Review on Human Rights in EU-Israel Relations”, <http://www.adalah.org/newsletter/eng/jul07/EMHRN-annual.pdf>, (11.05.2011).
- Escribano, Gonzalo, “Promoting EU-Israel Trade Intergartion: The Bilateral Regional Dimensions”,
<http://www.uned.es/deahe/doctorado/gescribano/eu%20israel%20gescribano%202.pdf>, (12.05.2011).
- <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=496&lang=EN>, (12.05.2011).